

Πόσο ευάλωτη είναι η Ελλάδα σε ενδεχόμενο νέας κρίσης;

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65,72 **Published at:** 10-09-2023
Author: **Surface:** 1127.71 cm² **Circulation:** 32170
Subjects:

ΕΡΕΥΝΑ

Πόσο ευάλωτη είναι η Ελλάδα σε ενδεχόμενο νέας κρίσης;

Πόσο πρέπει να μας ανησυχεί η ασταθής κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας; Μιλούν στο «Βήμα» οι **Γιάννης Στουρνάρας**, διοικητής ΤτΕ, **Νίκος Βέττας**, γενικός διευθυντής ΙΟΒΕ, **Μαρία Δεμερτζή**, οικονομολόγος στο ευρωπαϊκό think-tank Bruegel, και ο **Φραντσέσκο Σαρατσένο**, υποδιευθυντής του ΟΥΣΕ. **Σ. Β8-9**

Επικαιρότητα

ZOOM ΣΤΟ «ΒΗΜΑ»
 ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ:
 ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΡΔΑΣ
 ΓΡΑΦΟΥΝ: ΗΛΙΑΝΑ ΔΑΝΕΖΗ,
 ΠΕΤΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ,
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΡΜΟΥΡΗΣ,
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ,
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΩΚΙΑΝΟΣ

Δεκαπέντε χρόνια μετά, η παγκόσμια οικονομία δείχνει σημάδια πτώσης - Τα στοιχεία που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου - Τα ατού που μας κρατούν ασφαλείς

Πόσο ευάλωτη είναι η Ελλάδα σε ενδεχόμενο νέας κρίσης;

Έχουν περάσει 15 χρόνια από την τελευταία φορά που μια χρηματοοικονομική κρίση χτύπησε την πόρτα της παγκόσμιας οικονομίας. Το 2008 η κατάρρευση της Goldman Sachs δημιούργησε ένα τσουνάμι αντιδράσεων στις αγορές, με αποτέλεσμα πολλές χώρες, με πρώτη την Ελλάδα, να αντιμετωπίσουν σημαντικό πρόβλημα με το χρέος τους. Η εμπειρία της 10ετούς ύφεσης έχει αφήσει στη χώρα μας τραυματικές μνήμες και το άκουσμα μιας νέας κρίσης προκαλεί τρόμο στα αφτιά των Ελλήνων. Τι ισχύει όμως; Πόσο ευάλωτη είναι η ελληνική οικονομία σε εξωτερικούς κλυδωνισμούς και πόσο πρέπει να μας ανησυχεί η ασταθής κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας;

Οι νέες συνθήκες
 Από το 2008 μέχρι σήμερα έχει κυλήσει πολύ νερό στο αυλάκι. Η πανδημία του κορωνοϊού δημιούργησε παντελώς νέες συνθήκες και έβαλε ταφόπλακα στην εποχή της λιτότητας στην ευρωζώνη, ενώ η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία δημιούργησε την ανάγκη απεξάρτησης από την εισαγόμενη εξ ανατολάς ενέργεια και της επιτάχυνσης της ενεργειακής μετάβασης. «Υπάρχει μια παγκόσμια μεταβλητότητα (volatility) που δεν θυμάμαι να έχω ξαναδεί τα τελευταία 15 χρόνια» επισημαίνει, μιλώντας στο

«Το τέλος των συνεπειών της αλλαγής νομισματικής πολιτικής φαίνεται 29 με 36 μήνες μετά, επομένως τους ερχόμενους μήνες θα δούμε τις επιπτώσεις πιο έντονα»

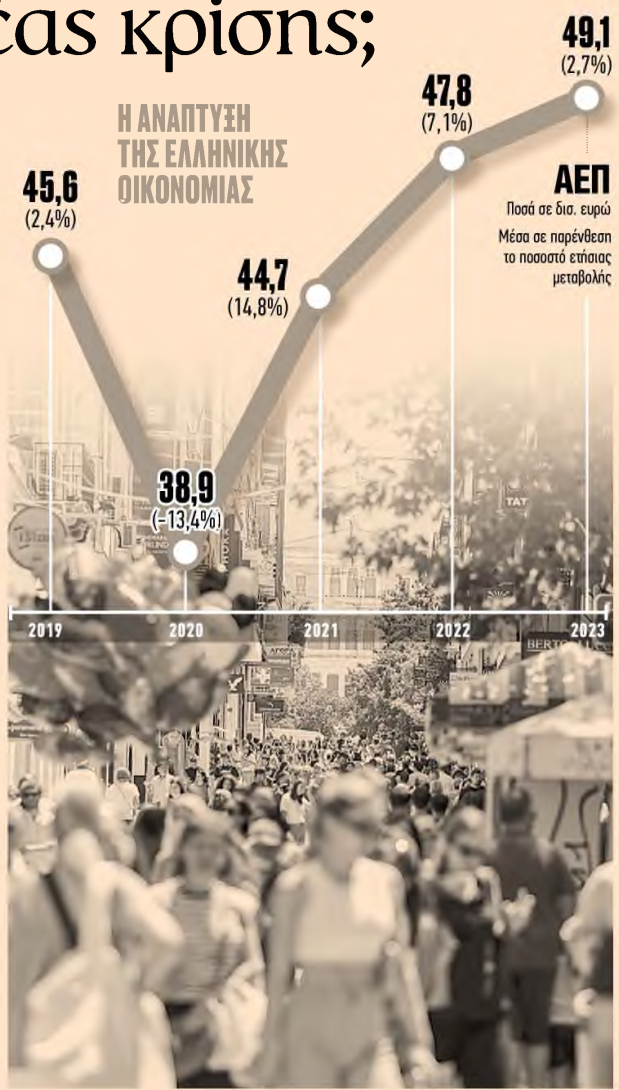
ασμό με τους στάσιμους μισθούς, οδηγεί σε μείωση της αγοραστικής δύναμης, που με τη σειρά της φέρνει τη συμπίεση της ζήτησης. Αυτός είναι κατά τη γνώμη μου ο βασικός παράγοντας που θα οδηγήσει στην αρνητική πορεία της οικονομίας που περιμένουμε τους επόμενους μήνες».

Στάσιμη ανάπτυξη
 Για να ελέγξουν τον πληθωρισμό, οι κεντρικές τράπεζες ανά τον κόσμο έχουν αυξήσει τα επιτόκια δανεισμού τους, στα οποία προσαρμόζονται και οι εμπορικές τράπεζες. Αυτό κάνει τον δανεισμό πιο ακριβό, δημιουργώντας αρνητικό σοκ στη ζήτηση. Ετσι, μειώνεται η κατανάλωση, με αποτέλεσμα να μειώνεται και ο ρυθμός ανάπτυξης.

«Η παγκόσμια οικονομία κινείται σε μια νέα ισορροπία, έχοντας αποφύγει προς το παρόν την ύφεση, παρά τις επιπτώσεις της πανδημίας και της κρίσης στις αγορές ενέργειας. Όμως, η ισορροπία αυτή χαρακτηρίζεται από χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης και, κυρίως, έχει σημαντικά στοιχεία αστάθειας, δηλαδή αυξημένη πιθανότητα εκτροπής προς μια διαταραχή με σοβαρές συνέπειες» υπογραμμίζει ο γενικός διευθυντής του IOBE (Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών) και καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών Νίκος Βέττας.

Επιμένει ο πληθωρισμός
 «Η παρούσα συνθήκη βασίζεται στην ενεργειακή κρίση και στην κρίση στις τιμές των τροφίμων. Οι τιμές αυτές πέφτουν σήμερα και οδεύουν προς τα επίπεδα πριν από το 2021» λέει ο Φραντσέσκο Σαρατσένο, υποδιευθυντής του Οικονομικού Παρατηρητηρίου OFCE του Ινστιτούτου Πολιτικών Επιστημών του Παρισιού (Sciences Po) και συμπληρώνει:
 «Ο πληθωρισμός είναι μεν προσωρινός σαν φαινόμενο, αλλά έχει αποδειχθεί πιο επίμονος από ό, τι περιμέναμε οι περισσότεροι. Η επιμονή του πληθωρισμού, σε συνδυ-

Κρίση χρέους
 «Το τέλος των συνεπειών

«Στην καλύτερη περίπτωση θα έχουμε στάσιμη ανάπτυξη συνολικά στην ευρωζώνη για τους επόμενους κάποιους μήνες»

της αλλαγής νομισματικής πολιτικής φαίνεται 29 με 36 μήνες μετά, επομένως τους ερχόμενους μήνες θα δούμε τις επιπτώσεις πιο έντονα. Αυτό με οδηγεί στο να πιστεύω ότι θα μπορούσε να είναι ύφεση - η Γερμανία βρίσκεται ήδη σε ύφεση, τεχνικά μιλώντας, ενώ η Ιταλία πιθανότατα θα μπει στο επόμενο τρίμηνο. Στην καλύτερη περίπτωση θα έχουμε στάσιμη ανάπτυξη συνολικά στην ευρωζώνη για τους επόμενους κάποιους μήνες» προσθέτει.

Όστόσο, ο οικονομολόγος της Sciences Po δεν θεωρεί πως αυτό θα οδηγήσει σε μια κρίση χρέους. «Η ΕΚΤ δεν θα επιτρέψει κάτι τέτοιο, θα επέμνε άμεσα. Το "whatever it takes" (οτιδήποτε χρειαστεί) του Μάριο Ντράγκι εξακολουθεί να ισχύει» τονίζει.
 Η Μαρία Δεμερτζή, ωστόσο, είναι πιο επιφυλακτική: «Σε σύγκριση με το 2008, η ευρωπαϊκή οικονομία είναι πολύ καλύτερα προετοιμασμένη για μια τραπέζική κρίση. Το αν θα εξαπλωθεί ένα

πρόβλημα, εξαρτάται από το ποιον θα χτυπήσει. Αν μια μικρή χώρα παρουσιάσει θέμα με το χρέος της, εκτιμώ ότι θα μπορούσαμε να το λύσουμε με τα εργαλεία που έχουμε. Αν όμως μια μεγάλη χώρα έχει θέμα με το χρέος της - και όταν λέμε μεγάλη χώρα, εννοούμε την Ιταλία συγκεκριμένα -, τότε το πρόβλημα θα είναι πολύ σοβαρό. Δεν έχουμε τα ποσά που χρειαζόμαστε και δεν ξέρω αν υπάρχει και η πολιτική βούληση για να λυθεί ένα τέτοιο πρόβλημα».

«Υπάρχει μια παγκόσμια μεταβλητότητα (volatility) που δεν θυμάμαι να έχω ξαναδεί τα τελευταία 15 χρόνια» αναφέρει ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος **Γιάννης Στουρνάρας**

«Η παγκόσμια οικονομία κινείται σε μια νέα ισορροπία, η οποία χαρακτηρίζεται από χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης και, κυρίως, έχει σημαντικά στοιχεία αστάθειας» σημειώνει ο γενικός διευθυντής του IOBE και καθηγητής στο ΟΠΑ **Νίκος Βέττας**

«Οι οικονομολόγοι συμφωνούμε γενικά ότι οι επιπτώσεις της αλλαγής νομισματικής πολιτικής αρχίζουν να είναι ορατές 12 με 18 μήνες μετά» λέει ο **Φραντσέσκο Σαρατσόνο**, υποδιευθυντής του Οικονομικού Παρατηρητηρίου ΟΥΚΕ

«Αν συνεχίσει στη σημερινή της πορεία, νομίζω ότι η ελληνική οικονομία θα έχει τη δυνατότητα να απορροφήσει πιθανούς κροσσούς» τονίζει η **Μαρία Δεμερτζή**, οικονομολόγος και ανάπτη ερευνήτρια στο think tank ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής Bruegel

Οι 3+1 αδυναμίες και τα ατού της οικονομίας μας

Το ισχυρότερο χαρτί της χώρας μας είναι η πετυχημένη αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους - Ενθαρρυντικά στοιχεία η σχετική μείωση των τιμών της ενέργειας και η καλή εικόνα του τουρισμού

Στην προηγούμενη χρηματοοικονομική κρίση, η άγερμη αποκάλυψη του – για καιρό αποκρυπτόμενου – θεόρατου δημοσιονομικού ελλείμματος σε συνδυασμό με το τεράστιο εξωτερικό χρέος κατέστησαν την Ελλάδα τον αδύναμο κρίκο, τον ασθενή της ευρωπαϊκής οικονομίας. Τα όσα ακολούθησαν αποτελούν το πιο μαύρο κεφάλαιο της ως τότε ιστορίας της Ελλάδας του 21ου αιώνα. Ποια είναι η σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας; Ποιες είναι οι αδυναμίες και ποια τα ισχυρά της χαρτιά; Σε τι βαθμό προστατεύεται από μια πιθανή κρίση που μπορεί να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή; «Η ελληνική οικονομία έχει ορισμένα δομικά προβλήματα, έχει όμως ένα μεγάλο ατού: Έχει ρυθμισμένο χρέος στο «Βήμα» ο κεντρικός τραπεζίτης **Γιάννης Στουρνάρας**. «Τα όσα περάσαμε τη δεκαετία της κρίσης ήταν τραγικά, όμως το δημόσιο χρέος αναδιρθώθηκε με μεγάλη επιτυχία, παρά τις οπισθοδρομήσεις που έγιναν. Για εμένα, λοιπόν, είναι το ασφαλέστερο σημείο της ελληνικής οικονομίας», οπεύδει να επισημάνει ο διοικητής της ΤτΕ.

1 **Ευάλωτοι σε εξωτερικές κρίσεις:** Αυτό, ωστόσο, δεν αποτελεί πανάκεια, ούτε προστατεύει τη χώρα απόλυτα από διεθνείς τριμύους. Αλλωστε, η ενεργειακή κρίση, την οποία διαδέχτηκε η πληθωριστική κρίση, έχει επηρεάσει σημαντικά τα νοικοκυριά και την οικονομία στο σύνολό της. «Ενώ η ελληνική οικονομία βρίσκεται σήμερα σε θετικότερη τροχιά από τις περισσότερες ευρωπαϊκές, οι πιέσεις στο εξωτερικό περιβάλλον δημιουργούν σημαντικές προκλήσεις. Η ανησυχία πρέπει να εστιάζεται κατά κύριο λόγο σε δύο από τις πιο κρίσιμες για τις προοπτικές ανάπτυξης μεταβλητές της οικονομίας μας, δηλαδή τις εξαγωγές και τις επενδύσεις» σημειώνει ο **Νίκος Βέττας**. Ο γενικός διευθυντής του IOBE εξηγεί:

«Οι επενδύσεις πείζονται όταν αυξάνονται τα επιτόκια, η αβεβαιότητα, αλλά και οι προσδοκώμενοι ρυθμοί μεγέθυνσης μας, αυτή είναι μια κομβική παράμετρος, καθώς παρά τη βελτίωση των τελευταίων χρόνων υπάρχει υψηλή ανάγκη νέων επενδύσεων, ιδίως σε περισσότερο μεσοπρόθεσμες και καινοτόμες δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά, οι χαμηλότεροι ρυθμοί μεγέθυνσης των οικονομιών που είναι κύριοι εμπορικοί εταίροι συνεπάγονται μειωμένη δυνατότητα εξαγωγών μελλοντικά, προϊόντων ή υπηρεσιών. Και φυσικά, εάν υπάρχει μια αναταραχή στις παγκόσμιες αγορές χρηματοδότησης, αυτή θα επηρεάσει σημαντικά όλες τις οικονομίες, αντιστρόφως ανάλογα με το πόσο εύρωστες είναι» επισημαίνει.

2 **Τα δίδυμα ελλείμματα:** Η ενταλότητα στις εξωγενείς κρίσεις συνδέεται άμεσα με ένα άλλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας: τον κίνδυνο των λεγόμενων διδύμων ελλειμμάτων – δημοσιονομικού και τρεχουσών συναλλαγών. Αν και το πρώτο έχει εν πολλοίς «μαζευτεί», το δεύτερο παραμένει ένα μεγάλο αγκάθι για την ελληνική οικονομία. Η χώρα επέστρεψε το 2022 στα πρωτογενή πλεονάσματα ύστερα από μια διετία ελλειμμάτων έλεω πανδημίας, με το ισχύ 0,1% – το οποίο ήταν, ωστόσο, ανώτερο των προσδοκίων. Παρ' όλα αυτά, το συνολικό δημοσιονομικό ισοζύγιο (δηλαδή αν συνυπολογιστεί η αποπληρωμή τόκων) παραμένει ελλειμματικό κατά 4,7 δισ. ευρώ (2,3%), σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ. Ο διοικητής της ΤτΕ προειδοποιεί: «Επιμένω ότι δημοσιονομικά πρέπει να πάσουμε τον στόχο του πρωτογενούς πλεονάματος στο 2% του ΑΕΠ κυκλικά διορθωμένο (α.σ.ο.: δηλαδή ανεξάρτητα από τον κύκλο ανάπτυξης ή ύφεσης στον οποίο βρίσκεται η οικονομία)». Στο ζήτημα αυτό, εξάλλου, έχει αναφερθεί ξανά ο ίδιος – όταν προεκλογικά χτυπούσε το «καμπανάκι» για να μπει ένα

φρένο στις κυβερνητικές δαπάνες. Παράλληλα, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών παραμένει ιδιαίτερος μεγάλος, με το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας να γέρνει προς τη λάθος μεριά και, μάλιστα, να μεγεθύνεται. Συγκεκριμένα, το 2022 έφτασε τα 20,14 δισ. ευρώ (9,6% του ΑΕΠ), από 12,3 δισ. ευρώ το 2021. Τον μεγαλύτερο ρόλο σε αυτή την αύξηση έπαιξε η ενεργειακή κρίση, που εκτόξευσε το κόστος της εισαγόμενης ενέργειας στα ύψη. Η σχετική μείωση των τιμών της ενέργειας, πάντως, και η καλή εικόνα του τουρισμού (που λογίζεται ως εξαγωγή) υπηρέτησαν ενθαρρυντικά στοιχεία για τη βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

3 **Χρόνια προβλήματα:** Ταυτόχρονα, την ελληνική οικονομία ταλανίζουν κάποια χρόνια προβλήματα που υπονομεύουν την ανάπτυξη, όπως είναι οι καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης, η εκτεταμένη φοροδιαφυγή αλλά και το φλέγον δημογραφικό ζήτημα. Ορισμένες διαρθρωτικές αλλαγές που έχουν αναβληθεί βάζουν τροχόπεδη στην ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, οι καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης και η φοροδιαφυγή χρειάζονται άμεσα επίλυση. «Πρέπει να κάνουμε γρήγορα τις διαρθρωτικές αλλαγές. Έχουμε μείνει πίσω σε κάποιες εξ αυτών, όμως αυτό δίνει τη δυνατότητα να κάνουμε ένα μεγάλο άλμα μπροστά όταν τις πραγματοποιήσουμε» τονίζει ο **Γιάννης Στουρνάρας**, ο οποίος βλέπει θετικά τις προετοιμασίες που έχει θέσει η κυβέρνηση: «Η αναδιάρθρωση του κράτους σε δέκα του τις εκφάνσεις – είτε αφορά τις καθυστερήσεις στη Δικαιοσύνη είτε αφορά την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είτε αφορά τις μεταφορές – πρέπει να είναι προτεραιότητα. Γενικά, το κράτος στην Ελλάδα παρουσιάζει μια υστέρηση. Εκεί πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας, αυτά είναι τα προβλήματα που κάνουν την Ελλάδα λιγότερο ελκυστική για επενδύσεις». Η **Μαρία Δεμερτζή** από το Ινστιτούτο

Bruegel συμφωνεί πως οι επενδύσεις αποτελούν τον σημαντικότερο μοχλό ανάπτυξης και ευημερίας: «Εφόσον υπάρχουν επενδύσεις, υπάρχουν και κεφάλαια τα οποία μπορούν να βοηθήσουν στην περαιτέρω εξυγίανση του κράτους. Αν συνεχίσει στη σημερινή της πορεία, νομίζω ότι η ελληνική οικονομία θα έχει τη δυνατότητα να απορροφήσει πιθανούς κροσσούς». Η οικονομολόγος προσθέτει επίσης πως «πρέπει να γίνουν μεγάλες επενδύσεις για να δημιουργηθούν υποδομές, ειδικά μετά τις καταστροφές που άφησαν οι πυρκαγιές και οι πλημμύρες». Ακόμη ένα ζήτημα – χρόνιο και άλυτο για την ώρα – αποτελεί το Δημογραφικό. Μέσα στη δεκαετία 2011-2021 ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώθηκε κατά 441.000 άτομα, ήτοι 4%. Σύμφωνα με περυσινή (2022) έκθεση του IOBE σχετικά με τις οικονομικές συνέπειες του Δημογραφικού, γίνεται σαφές πως αποτελεί μια βαθιά πληγή για την οικονομία. Μάλιστα, μακροοικονομικές προμοιώσεις δείχνουν ότι λόγω της γήρανσης του πληθυσμού το 2100 το πραγματικό ΑΕΠ εκτιμάται πως θα μειωθεί κατά 31% σε σχέση με το 2019, η απασχόληση κατά 48% και τα δημοσιονομικά έσοδα κατά 19%.

4 **Δημόσιο χρέος:** Τέλος, το μεσο-μακροπρόθεσμα, το δημόσιο χρέος θα μας ξαναχτυπήσει την πόρτα. «Το 2032 θα πρέπει να πληρώσουμε κάποιους μνημονιακούς τόκους, περίπου 8% του ΑΕΠ, κάτι που θα φέρει και αύξηση στο επιτόκιο δανεισμού» λέει ο διοικητής της ΤτΕ. Ωστόσο, «μέχρι τότε θα έχουν αλλάξει πολλά πράγματα – θα έχουμε πάρει, άλλωστε, και την επενδυτική βαθμίδα» καταλήγει καθηγουαστικά ο **Γιάννης Στουρνάρας**.